

Вербова В. В.,
науковий співробітник відділу
наукової інформаційно-бібліографічної
діяльності ДНПБ України
ім. В. О. Сухомлинського
ORCID ID 0000-0003-2395-2437

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: НА ШЛЯХУ ДО НОВОЇ НАУКОВОЇ ТА ОСВІТЯНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

(бібліографічний огляд)

Останнім часом спостерігається стрімке зростання наукових публікацій з питань академічної доброчесності. Бібліографічний огляд дає загальне уявлення про публікації цієї тематики.

Розглянуто праці з історії виникнення академічної доброчесності. Проаналізовано нормативно-правове забезпечення впровадження принципів академічної доброчесності в Україні. Акцентовано увагу на публікаціях, в яких висвітлено проблеми порушення академічної доброчесності в науковому дискурсі України, наголошено на проблемі плагиату та шляхів його подолання.

Ключові слова: : академічна доброчесність, фундаментальні цінності, порушення академічної доброчесності, плагиат, самоплагиат, науковці, академічна культура.

Verbova V. V.,
Researcher, the Department of
Scientific Bibliographic Activity,
V. O. Sukhomlinskyi SSPL of Ukraine
ORCID ID 0000-0003-2395-2437

ACADEMIC VIRTUE: ON THE WAY TO A NEW SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL CULTURE

(bibliographic review)

Over the past years, a number of scientific papers on academic virtue have appeared. The current bibliographic review gives a general overview on them.

The review covers works on the history of academic virtue. The documents regulating implementation of the principles of academic virtue in Ukraine are analysed. The attention is focused on papers, which highlight the problems of violation of academic virtue in the scientific discourse of Ukraine. It emphasises the problem of plagiarism, including the ways how to overcome it.

Keywords: *academic virtue, fundamental values, violations of academic virtue, plagiarism, self-plagiarism, scientists, academic culture.*

Інформатизація суспільства, стрімкий розвиток технологій та вільний доступ до продуктів інтелектуальної власності полегшують процес використання та поширення інформації. Паралельно з цими позитивними явищами набувають дедалі більших обертів процеси недобросовісного

запозичення, привласнення і використання чужих ідей та думок усіма категоріями вітчизняних вчених, як молодими, так і більш досвідченими [1, с. 8]. Саме тому одним із важливих і актуальних завдань сучасного освітньо-наукового простору є поглиблення та розширення знань з проблем академічної доброчесності.

Історію виникнення академічної доброчесності розглянула О. Охріменко:

Academic integrity: реалізація проекту з Академічної доброчесності в американських бібліотеках [Електронний ресурс] / підгот. Охріменко О. В. // SlideShare. – Режим доступу: https://www.slideshare.net/NB_MDU/academic-integrity-98065167 (дата звернення: 12.02.2019). – Назва з екрана.

Науковець зазначає, що в кінці XVIII ст. в США академічна доброчесність була тісно пов'язана з південним кодексом пошани. Дотримання цього кодексу контролювалося головним чином студентами та навколишнім культурним середовищем. Південний кодекс пошани зосереджувався на обов'язку, гордості, силі та самоповазі. Таким чином, академічна доброчесність у США була пов'язана виключно зі статусом і характером особистості. Наприкінці XIX ст., коли цілі університетів змінилися, змінилася й концепція академічної доброчесності – вона розвинулася в більш сучасну. Індивідуальна академічна доброчесність особистості змінилась на академічну доброчесність університету як соціального інституту. До 1970 р. більшість університетів у Сполучених Штатах встановили кодекси чесноти для своїх студентів і викладачів.

У 1992 р. в Клемсонському університеті (США) засновано Центр академічної чесноти (CAI) як національну організацію, а в 2010 р. його офіційно перейменовано у Міжнародний центр академічної чесноти (International Center for Academic Integrity – ICAI), що стало свідченням міжнародного впливу та розширення членства в цій структурі [10].

International Center for Academic Integrity [Electronic resource] : [official website]. – Text data. – United States, 2017. – Mode of access: <https://academicintegrity.org/about/> (date of access: 12.02.2019). – Title from the screen.

Міжнародний центр академічної доброчесності створено для боротьби з обманом, плагіатом та академічною недобросовісністю у вищих навчальних закладах. ICAI сприяє, підтримує та проводить дослідження, які прогнозують, описують і реагують на тенденції та проблеми, пов'язані зі стандартами та практикою академічної чесноти. Переваги членства ICAI поширюються на вчителів, адміністраторів, студентів та співробітників в інститутах членства в усьому світі, а також на окремих членів, партнерів та підтримуючі організації.

У Ратлендському інституті етики (університет Клемсон, Південна Кароліна, США) ICAI розробив документ «Фундаментальні цінності академічної доброчесності»:

The Fundamental Values of Academic Integrity / International Center for Academic Integrity ; editor T. Fishman. – Second Edition. – Clemcon, [2014]. – 36 p.

За цим документом академічна доброчесність – це відданість академічної спільноти шістьом фундаментальним цінностям: чесності, довірі, справедливості, повазі, відповідальності й мужності (табл. 1).

Таблиця 1

Фундаментальні цінності академічної доброчесності

Визначення	Пояснення
чесність	академічні спільноти доброчесності просувають пошук істини й знання через інтелектуальну та особисту чесність у навчанні, викладанні, дослідженнях та послугах
довіра	академічні спільноти доброчесності сприяють і покладаються на клімат взаємної довіри, що заохочує і підтримує вільний обмін ідеями, які у свою чергу, дають можливість науковим дослідженням максимально використовувати свій потенціал
справедливість	академічні спільноти доброчесності встановлюють чіткі й прозорі очікування, стандарти для підтримки справедливості у взаємодії студентів, викладачів і адміністраторів
повага	академічні спільноти доброчесності визначають інтерактивність, кооперативність, спільний характер навчання, враховують різноманітність думок та ідей
відповідальність	академічні спільноти доброчесності покладаються на принципи особистої відповідальності, що підсилюється готовністю окремих осіб і груп подавати приклад відповідальної поведінки, підтримують взаємно узгоджені стандарти, і вживають певних заходів, у разі зіткнення з правопорушенням
мужність	розвиток і підтримка академічних спільнот доброчесності вимагають не просто вірити у фундаментальні цінності, а рішуче і цілеспрямовано їх відстоюють в умовах тиску і труднощів

Питання академічної доброчесності є дуже актуальним і для України. Нормативно-правовими забезпеченням впровадження принципів академічної доброчесності в Україні складається є такі документи:

Про авторське право і суміжні права : Закон України від 23 груд. 1993 р. № 3792-ХІІ : [редакція від 04.11.2018 р.] // Законодавство України / Верхов. Рада України. – Текст. дані. – Київ, 2018. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12#n3> (дата звернення: 04.02.2019). – Назва з екрана.

Про освіту : Закон України від 5 верес. 2017 р. № 2145-VIII : [редакція від 19.01.2019 р.] // Законодавство України / Верхов. Рада України. – Текст. дані. – Київ, 2019. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 05.02.2019).

Положення про Національній репозитарій академічних текстів : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 19 лип. 2017 р. № 541 // Інформ. зб. та комент. М-ва освіти і науки України. – 2017. – № 8. – С. 22–25.

Стосовно Рекомендацій щодо запобігання академічному плагіату та його виявлення в наукових роботах (авторефератах, дисертаціях, монографіях, наукових доповідях, статтях тощо) [Електронний ресурс] : лист МОН України від 15.08.2018 р. № 1/11-8681 // Законодавство України / Верхов. Рада України. – Текст. дані. – Київ, 2018. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v8681729-18> (дата звернення: 21.02.2019). – Назва з екрана.

Зокрема, у Законі України «Про освіту», що набрав чинності 28 вересня 2017 р., академічну доброчесність віднесено до принципів державної політики у сфері освіти (стаття 6). Стаття 42 визначає умови дотримання академічної доброчесності педагогічними, науково-педагогічними, науковими працівниками та здобувачами освіти, види порушень та передбачає відповідальність за них. Відповідно «академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень».

Дотримання академічної доброчесності педагогічними, науково-педагогічними, науковими працівниками та здобувачами освіти передбачає виконання певних вимог (табл. 2).

Таблиця 2

Вимоги дотримання академічної доброчесності

Педагогічні, науково-педагогічні та наукові працівники	Здобувачі освіти
посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей	самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей);
дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права	посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей
надання достовірної інформації про методики і результати досліджень	дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права
джерела використаної інформації та власної педагогічної (науково-педагогічної, творчої) діяльності	надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації
контроль за дотриманням академічної доброчесності здобувачами освіти	
об'єктивне оцінювання результатів навчання	

Пункт 3 статті 42 визначає порушення академічної доброчесності (табл. 3).

Порушення академічної доброчесності

Визначення	Пояснення
академічний плагіат	оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства
самоплагіат	оприлюднення (частково або повністю) власних раніше опублікованих наукових результатів як нових наукових результатів
фабрикація	вигадування даних чи фактів, що використовуються в освітньому процесі або наукових дослідженнях
фальсифікація	свідома зміна чи модифікація вже наявних даних, що стосуються освітнього процесу або наукових досліджень
списування	виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання, зокрема під час оцінювання результатів навчання
обман	надання завідомо неправдивої інформації щодо власної освітньої (наукової, творчої) діяльності чи організації освітнього процесу; формами обману є, зокрема, академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація та списування
хабарництво	надання (отримання) учасником освітнього процесу чи пропозиція щодо надання (отримання) коштів, майна, послуг, пільг чи будь-яких інших благ матеріального або нематеріального характеру з метою отримання неправомірної переваги в освітньому процесі
необ'єктивне оцінювання	свідоме завищення або заниження оцінки результатів навчання здобувачів освіти

Згідно зі статтею 50 Закону України «Про авторське право і суміжні права» «порушенням авторського права і/або суміжних прав, що дає підстави для судового захисту, серед іншого, є плагіат, який визначається як оприлюднення (опублікування), повністю або частково, чужого твору під іменем особи, яка не є автором цього твору».

У 2016 р. за підтримки Посольства США в Україні стартував Проект сприяння академічній доброчесності (Strengthening Academic Integrity in Ukraine Project – SAIUP), що реалізується Американськими Радами з міжнародної освіти за сприяння Міністерства освіти і науки України:

Проект сприяння академічній доброчесності в Україні = Strengthening Academic Integrity in Ukraine Project [Електронний ресурс] // SAIUP: чесність починається з тебе : [офіц. портал]. – Текст. дані. – Київ, 2016. – Режим доступу: <http://www.saiup.org.ua/> (дата звернення: 06.02.2019). – Назва з екрана.

У документі йдеться про застосування спільного досвіду США та України у розробленні й втіленні чотирирічного плану заходів, зміст яких полягає в орієнтації та навчанні студентів, викладачів та адміністраторів навчальних закладів України практичної цінності й важливості академічної доброчесності, наданні ресурсів і плану дій задля їх тісного залучення до зміцнення академічної доброчесності в освітньому середовищі [16]. У межах Проекту МОН України розроблено Методичні рекомендації для закладів

вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності, які складаються з 6 розділів (табл. 4).

Таблиця 4

Принципи академічної доброчесності

Розділи	Зміст
1. Набуття студентами компетентностей з академічної доброчесності та навичок якісного академічного письма	1.1. Компетентності викладача, необхідні для ефективного навчання академічного письма. 1.2. Компетентності із академічної доброчесності, що їх має набути студент. 1.3. Прийоми навчання студентів належного академічного письма
2. Робота з викладацьким колективом, створення атмосфери академічної доброчесності	2.1. Формування мотивації педагогічних, науково-педагогічних та наукових працівників до дотримання академічної доброчесності. 2.2. Основні вимоги до викладачів щодо академічної доброчесності. 2.3. Створення атмосфери академічної доброчесності
3. Санкції за порушення академічної доброчесності	3.1. Основні види порушень академічної доброчесності. 3.2. Відповідальність за порушення академічної доброчесності.
4. Етичний кодекс та етична комісія	4.1. Інструменти підвищення ефективності кодексу академічної етики. 4.2. Деякі рекомендації щодо створення та роботи етичної комісії
5. Вимоги до письмових робіт	5.1. Вимоги до студентів. 5.1.1. Вимоги до дипломних робіт. 5.1.2. Вимоги до процедур захисту. 5.1.3. Вимоги до курсових робіт. 5.1.4. Інші письмові роботи. 5.2. Вимоги до науково-педагогічних працівників
6. Особливості перевірки на академічний плагіат дисертаційних робіт	6.1. Виконання спеціалізованою вченою радою вимоги закону про недопущення плагіату в захищеній дисертації

Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності [Електронний ресурс] : дод. до листа МОН України від 23.10.2018 р. № 1/9-650 // Міністерство освіти і науки України : [офіц. портал]. – Текст. дані. – Київ, 2016. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/news/yak-pidtrimati-akademichnu-dobrochesnist-v-universiteti-mon-rozrobilo-ta-nadislalo-na-zvo-rekomendaciyi-z-akademichnoyi-dobrochesnosti> (дата звернення: 05.02.2019). – Назва з екрана.

Розширений глосарій термінів та понять ст. 42 «Академічна доброчесність» Закону України «Про освіту» (від 5 вересня 2017 р.) [Електронний ресурс] : дод. до листа МОН України від 23.10.2018 р. № 1/9-650 // Міністерство освіти і науки України : [офіц. портал]. – Текст. дані. – Київ, 2016. – Режим доступу:

<https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/2018/10/25/glyusariy.pdf>
(дата звернення: 05.02.2019). – Назва з екрана.

Розширений глосарій термінів понять статті 42 «Академічна доброчесність» Закону України «Про освіту» (від 5 вересня 2017 р.) містить визначення з коментарями.

Фактично першою ґрунтовною працею в Україні, в якій розглянуто проблеми плагіату та академічної чесності в українському академічному середовищі, є колективна монографія:

Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнар. благод. фонд «Міжнародний фонд дослідження освітньої політики» ; [авт. кол.: Т. Фініков, Т. Добко, В. Турчиновський, В. Хмарський, М. Дойчик, А. Мельниченко, А. Артюхов, О. Меньшов, Б. Буяк, Т. Лічман, І. Дегтярєва]. – Київ : Таксон, 2016. – 234 с.

Зокрема, Т. Добко та В. Турчиновський дослідили академічну культуру та доброчесність на прикладі Українського католицького університету у Львові, визначили, що одним з основних завдань університету є виховання вільної людини. Університет інституційно налаштований на освітній і виховний процес, який формує людину досить зрілу, щоб бажати відповідально пройти дорогою свободи. Аналіз проявів академічної нечесності та основні й найбільш поширені її форми розглянув А. Мельниченко. Науковець констатує, що «однією з головних причин існування та поширення проявів феномену академічної нечесності є поширення та узвичаєння імітації освітньо-наукової діяльності як особливого виду соціальної псевдоактивності, коли співпраця науково-педагогічних працівників зі студентами здійснюється за принципом «одні роблять вигляд, що навчають, а інші – що навчаються».

У монографії:

Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених : колект. монографія / [авт. кол.: Н. Сорокіна, Р. Безус, Т. Серьогіна, А. Артюхов, С. Курбатов, А. Сідлярєнко, О. Стрямець, Ю. Єпіфанова, В. Козирєв, Т. Васильєва, А. Колдовський, І. Дегтярєва, Ю. Кращенко, І. Толстанова]. – Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2017. – 169 с.

розглядаються основні проблеми, з якими стикаються учасники освітньо-наукового процесу закладів вищої освіти, пов'язані з доброчесністю: розвиток, дотримання та утвердження академічної доброчесності у середовищі молодих вчених; організаційно-правові та технічні чинники академічної (не)доброчесності; академічна доброчесність у науці та дослідницькій кар'єрі. Так, А. Сідлярєнко констатує, що «проблема плагіату в академічних і наукових роботах, зокрема недотримання норм і принципів академічної доброчесності в цілому, набула поширення не лише серед студентів, а й серед науковців та викладачів». Т. Васильєва, А. Колдовський, досліджували місце наукової етики в розвитку успішної кар'єри науковця, зазначили, що титульні відомості про авторів деяких наукових робіт не завжди правильно (справедливо) висвітлюють список тих вчених, які насправді забезпечили дослідження.

У статті:

Букач, М. М. Академічна чесність, як основа становлення майбутнього науковця / М. М. Букач, Х. А. Жело // Наук. пр. [Чорномор. держ. ун-ту ім. Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»]. Серія: Педагогіка. – 2016. – Т. 269, вип. 257. – С. 52–56.

розглянуто проблеми академічної чесності в науковому середовищі вищих навчальних закладів. Автори констатують, що в українському науковому середовищі поблажливо ставляться до так званих «науковців», які займаються плагіатом, сприймаючи такі дії, як дитячі пустощі. Серед таких «пустунів» від науки нерідко кандидати та доктори наук, завідувачі кафедр, проректор і ректори університетів.

У 2016 р. Українська бібліотечна асоціація започаткувала проект «Культура академічної доброчесності: роль бібліотек» за підтримки Посольства США в Україні. Проект спрямований на залучення бібліотек різних типів і видів у процес формування в суспільстві культури академічної доброчесності, запобігання проявам шахрайства, плагіату, корупції у сфері освіти та науки, зокрема в школах і університетах. Ця діяльність є частиною загального проекту Сприяння академічній доброчесності в Україні, що його реалізують Американські ради з освіти за участі Міністерства освіти і науки України та за підтримки Посольства США в Україні [7]. В Україні робочою групою фахівців бібліотек закладів вищої освіти (ЗВО) в межах проекту підготовлено інформаційний огляд, у якому представлено засади формування культури академічної доброчесності в бібліотеках, розглянуто складові академічної доброчесності, нормативно-правові документи, що регулюють академічну доброчесність, запропоновано корисні посилання:

Основи формування культури академічної доброчесності в бібліотеці : інформ. огляд / авт.-уклад.: Якуніна Н. В., Чинюк А. А., Руденко Я. В. ; Наук. б-ка ім. М. Максимовича Київ. нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка, Укр. бібл. асоц. – Київ : УБА, 2016.

Авторами виокремлено найбільш поширені види плагіату (рис. 1).

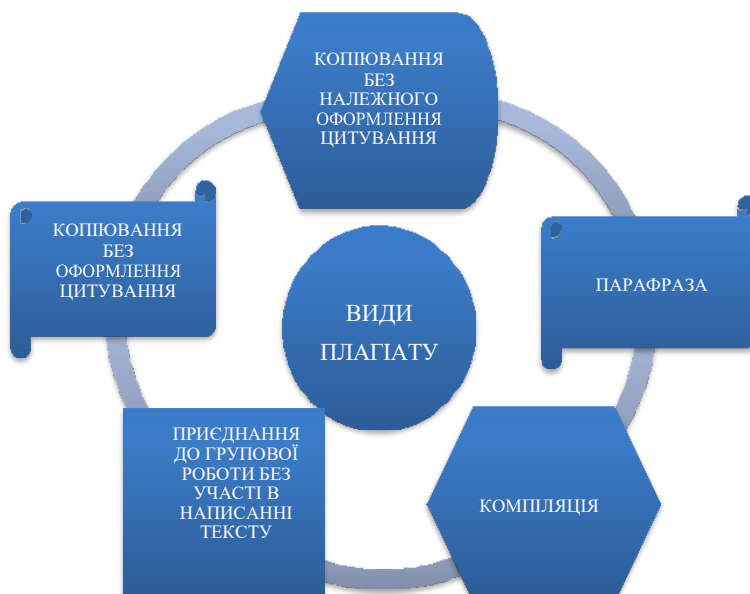

Рис. 1. Види плагіату

Питання протидії плагіату у своїх працях висвітлювали:

Берназюк, Я. О. До питань масштабу поширення плагіату в Україні та шляхів його запобігання / Я. О. Берназюк // Конституційно-правові академічні студії / ДВНЗ «Ужгородський національний університет», Юрид. ф-т. – Ужгород, 2016. – Вип. 1. – С. 5–11. – Бібліогр.: 11 назв.

Зуєва, В. О. Питання визначення та форми попередження плагіату / В. О. Зуєва // Юрид. вісн. Повітряне і космічне право : наук. пр. Нац. авіац. ун-ту / Нац. авіац. ун-т. – Київ, 2018. – № 1. – С. 94–100. – Бібліогр.: 13 назв.

Рижко, О. М. Боротьба з плагіатом у контексті проблеми академічної чесності: соціальнокомунікаційний аспект / О. М. Рижко // Держава та регіони. Серія: Соціальні комунікації. – 2017. – № 3. – С. 40–47. – Бібліогр.: 30 назв.

Ткаченко, В. В. Практики протидії плагіату в українських ВНЗ як складова академічної доброчесності / Ткаченко Валентина Володимирівна, Кожекіна Людмила Юріївна, Денисюк Оксана Яківна // Вісн. Харків. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна. Серія: Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи / Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. – Харків, 2017. – Вип. 38. – С. 82–86. – Бібліогр.: 5 назв.

Bruteničová Kurhajcová, E. Plagiarism as a current problem / Ľubomíra Bruteničová Kurhajcová // Наук. вісн. Ужгород. нац. ун-ту. Серія: Право. – 2017. – Вип. 43. – С. 96–101.

Науковці В. Ткаченко, Л. Кожекіна, О. Денисюк проаналізували практики запобігання та протидії плагіату, що найчастіше використовуються у українських ЗВО. Визначили, що 96% закладів здійснюють перевірку робіт на плагіат у той чи інший спосіб. Я. Берназюк у своєму дослідженні констатує, що найбільш небезпечними суб'єктами плагіату є близько 10 тис. аспірантів і 600 докторантів, які щороку приймаються до ЗВО і наукових установ.

У статті:

Меняйленко, О. Організація перевірки студентських і наукових робіт на плагіат / О. Меняйленко, О. Захожай // Наук. вісн. Мелітопол. держ. пед. ун-ту. Серія: Педагогіка : зб. наук. пр. / Мелітопол. держ. пед. ун-т ім. Богдана Хмельницького. – Мелітополь, 2017. – № 1. – С. 157–162. – Бібліогр.: 7 назв.

на основі проведеного дослідження авторами запропоновано варіант організації системи перевірки на плагіат для вищих навчальних закладів з використанням особистої бази даних студентських і наукових робіт.

Г. Ульянова, досліджуючи психологічні особливості плагіату, виявила, що схильність до плагіату залежить від загального рівня розвитку особистісної креативності: чим він вищий, тим схильність до плагіату є нижчою, і навпаки:

Ульянова, Г. О. Психологічні особливості плагіату та його зв'язок з творчими здібностями особистості / Галина Олексіївна Ульянова // Наука і освіта. – 2017. – № 9. – С. 88-93. – Бібліогр.: 17 назв.

Одним із порушень академічної доброчесності є самоплагіат, автори статті:

Ульянов, О. І. Самоплагіат у науковій сфері / О. І. Ульянов, Г. О. Ульянова // Південноукр. правн. часопис. – 2014. – № 4. – С. 216–218. – Бібліогр.: 13 назв.

стверджують, що самоплагіат є досить умовною категорією, оскільки публікуючи одну й ту саму роботу в різних виданнях, автор популяризує свою діяльність, що в жодному разі не повинно визнаватись порушенням, або ж просто формально виконує вимоги щодо кількості статей для здобуття наукового ступеня чи вченого звання.

Проблема відсталості України порівняно з світовою спільнотою в дотриманні академічної доброчесності у вищій школі порушено в статті:

Ожеван, М. А. Академічна доброчесність й виховання поваги до інтелектуальної власності як пріоритетні напрями антикорупційної діяльності / Ожеван М. А. // Кібербезпека та інтелектуальна власність: проблеми правового забезпечення : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 21 квіт. 2017 р., м. Київ : [у 2 ч.] / Нац. техн. ун-т України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». – Київ, 2017. – Ч. 1. – С. 10–18.

Йдеться про порушення та порушників академічної доброчесності. Зазвичай у вищій школі відсутній мікроклімат «нульової толерантності» щодо порушників правил і норм академічної доброчесності, проте вітчизняна школа постійно демонструє надмірну терпимість до «піратів» – порушників прав інтелектуальної власності. Існує своя делікатна «специфіка», яка полягає в існуванні числених «фабрик дисертацій», де працюють «ghostwriters» («літературні негри»), послугами яких часто користуються недоброчесні, але матеріально забезпечені студенти й аспіранти (докторанти).

І. Єгорченко констатує, що освіта без академічної доброчесності – гарантована імітація, що призводить до деградації системи освіти і науки та країни в цілому:

Єгорченко, І. Академічна доброчесність: стандарти світової спільноти чи імітація? [Електронний ресурс] / Ірина Єгорченко // Освітня політика: портал громадських експертів : [офіц. портал]. – Текст. дані. – Київ, 2018. – Режим доступу: <http://education-ua.org/ua/articles/1261-akademichna-dobrochesnist-standarti-svitovoji-spilnoti-chi-imitatsiya> (дата звернення: 25.03.2019). – Назва з екрана.

Питання академічної доброчесності є дуже актуальним для України. Так варто позитивно відзначити наявність нормативно-правового забезпечення впровадження її принципів. Проте реально Україна порівняно з світовою спільнотою відстає в дотриманні академічної доброчесності: це і плагіат, що поширений як серед студентів, так і серед відомих науковців та

викладачів, і недотримання наукової етики, і перші кроки у запровадженні методів боротьби з плагіатом у ЗВО.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. **Академічна** доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених : колект. монографія / [авт. кол.: Н. Сорокіна, Р. Безус, Т. Серьогіна, А. Артюхов, С. Курбатов, А. Сідляренко, О. Стрямець, Ю. Єпіфанова, В. Козирєв, Т. Васильєва, А. Колдовський, І. Дегтярєва, Ю. Кращенко, І. Толстанова]. – Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2017. – 169 с. – Текст доступний в Інтернеті: http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/monografii/Monografiya_young_scientist.pdf (дата звернення: 05.02.2019).

2. **Академічна** чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнар. благод. фонд «Міжнародний фонд дослідження освітньої політики» ; [авт. кол.: Т. Фініков, Т. Добко, В. Турчиновський, В. Хмарський, М. Дойчик, А. Мельниченко, А. Артюхов, О. Меньшов, Б. Буяк, Т. Лічман, І. Дегтярєва]. – Київ : Таксон, 2016. – 234 с. – Текст доступний в Інтернеті: http://www.univer.kharkov.ua/images/redactor/news/2016-09-07/chesnist_osnova_rozvitk_Univers.pdf (дата звернення: 05.02.2019).

3. **Берназюк, Я. О.** До питань масштабу поширення плагіату в Україні та шляхів його запобігання / Я. О. Берназюк // Конституційно-правові академічні студії / ДВНЗ «Ужгородський національний університет», Юрид. ф-т. – Ужгород, 2016. – Вип. 1. – С. 5–11. – Бібліогр.: 11 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/kpac_2016_1_3 (дата звернення: 05.02.2019).

4. **Букач, М. М.** Академічна чесність, як основа становлення майбутнього науковця / М. М. Букач, Х. А. Жело // Наук. пр. [Чорномор. держ. ун-ту ім. Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»]. Серія: Педагогіка. – 2016. – Т. 269, вип. 257. – С. 52–56. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchduped_2016_269_257_11 (дата звернення: 05.02.2019).

5. **Єгорченко, І.** Академічна доброчесність: стандарти світової спільноти чи імітація? [Електронний ресурс] / Ірина Єгорченко // Освітня політика: портал громадських експертів : [офіц. портал]. – Текст. дані. – Київ, 2018. – Режим доступу: <http://education-ua.org/ua/articles/1261-akademichna-dobrochesnist-standarti-svitovoji-spilnoti-chi-imitatsiya> (дата звернення: 25.03.2019). – Назва з екрана.

6. **Зуєва, В. О.** Питання визначення та форми попередження плагіату / В. О. Зуєва // Юрид. вісн. Повітряне і космічне право : наук. пр. Нац. авіац. ун-ту / Нац. авіац. ун-т. – Київ, 2018. – № 1. – С. 94–100. – Бібліогр.: 13 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npnau_2018_1_16 (дата звернення: 05.02.2019).

7. **Культура** академічної доброчесності: роль бібліотек [Електронний ресурс] // Українська Бібліотечна Асоціація : [офіц. портал]. – Текст. дані. – Київ, 2018. – Режим доступу: <https://ula.org.ua/255-programi-proekti/3582->

[kultura-akademichnoi-dobrochesnosti-rol-bibliotek](#) (дата звернення: 13.02.2019).

– Назва з екрана.

8. **Меняйленко, О.** Організація перевірки студентських і наукових робіт на плагіат / О. Меняйленко, О. Захожай // Наук. вісн. Мелітопол. держ. пед. ун-ту. Серія: Педагогіка : зб. наук. пр. / Мелітопол. держ. пед. ун-т ім. Богдана Хмельницького. – Мелітополь, 2017. – № 1. – С. 157–162. – Бібліогр.: 7 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmcpu_2017_1_27 (дата звернення: 05.02.2019).

9. **Методичні** рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності [Електронний ресурс] : дод. до листа М-ва освіти і науки України від 23.10.2018 р. № 1/9-650 // Міністерство освіти і науки України : [офіц. портал]. – Текст. дані. – Київ, 2016. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/news/yak-pidtrimati-akademichnu-dobrochesnist-v-universiteti-mon-rozrobilo-ta-nadislalo-na-zvo-rekomendaciyi-z-akademichnoyi-dobrochesnosti> (дата звернення: 05.02.2019). – Назва з екрана.

10. **Міжнародний** центр академічної чесності [Електронний ресурс] // Wikipedia. – Текст. дані. – Режим доступу: https://en.wikipedia.org/wiki/International_Center_for_Academic_Integrity (дата звернення: 12.02.2019). – Назва з екрана.

11. **Ожеван, М. А.** Академічна доброчесність й виховання поваги до інтелектуальної власності як пріоритетні напрями антикорупційної діяльності / Ожеван М. А. // Кібербезпека та інтелектуальна власність: проблеми правового забезпечення : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 21 квіт. 2017 р., м. Київ : [у 2 ч.] / Нац. техн. ун-т України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». – Київ, 2017. – Ч. 1. – С. 10–18. – Текст статті доступний в Інтернеті: <http://ippi.org.ua/sites/default/files/ch-1.pdf> (дата звернення: 05.02.2019).

12. **Основи** формування культури академічної доброчесності в бібліотеці : інформ. огляд / авт.-уклад.: Якуніна Н. В., Чинюк А. А., Руденко Я. В. ; Наук. б-ка ім. М. Максимовича Київ. нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка, Укр. бібл. асоц. – Київ : УБА, 2016. – 41 с. – Текст доступний в Інтернеті: http://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/19732/1/Academ_1_12.pdf (дата звернення: 05.02.2019).

13. **Положення** про Національний репозитарій академічних текстів : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 19 лип. 2017 р. № 541 // Інформ. зб. та комент. М-ва освіти і науки України. – 2017. – № 8. – С. 2–25. – Текст доступний в Інтернеті: <https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/541-2017-%D0%BF> (дата звернення: 14.11.2018).

14. **Про** авторське право і суміжні права : Закон України від 23 груд. 1993 р. № 3792-ХІІ : [редакція від 04.11.2018 р.] // Законодавство України / Верхов. Рада України. – Текст. дані. – Київ, 2018. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12#n3> (дата звернення: 04.02.2019). – Назва з екрана.

15. **Про** освіту : Закон України від 5 верес. 2017 р. № 2145-VIII : [редакція від 19.01.2019 р.] // Законодавство України / Верхов. Рада України.

– Текст. дані. – Київ, 2019. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 05.02.2019).

16. **Проект** сприяння академічній доброчесності в Україні = Strengthening Academic Integrity in Ukraine Project [Електронний ресурс] // SAUP: чесність починається з тебе : [офіц. портал]. – Текст. дані. – Київ, 2016. – Режим доступу: <http://www.saiup.org.ua/> (дата звернення: 06.02.2019). – Назва з екрана.

17. **Рижко, О. М.** Боротьба з плагіатом у контексті проблеми академічної чесності: соціальнокомунікаційний аспект / О. М. Рижко // Держава та регіони. Серія: Соціальні комунікації. – 2017. – № 3. – С. 40–47. – Бібліогр.: 30 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/drsk_2017_3_9 (дата звернення: 05.02.2019).

18. **Розширений** глосарій термінів та понять ст. 42 «Академічна доброчесність» Закону України «Про освіту» (від 5 вересня 2017 р.) [Електронний ресурс] : дод. до листа М-ва освіти і науки України від 23.10.2018 р. № 1/9-650 // Міністерство освіти і науки України : [офіц. портал]. – Текст. дані. – Київ, 2016. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/2018/10/25/glyusariy.pdf> (дата звернення: 05.02.2019). – Назва з екрана.

19. **Стосовно** Рекомендацій щодо запобігання академічному плагіату та його виявлення в наукових роботах (авторефератах, дисертаціях, монографіях, наукових доповідях, статтях тощо) [Електронний ресурс] : лист М-ва освіти і науки України від 15.08.2018 р. № 1/11-8681 // Законодавство України / Верхов. Рада України. – Текст. дані. – Київ, 2018. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v8681729-18> (дата звернення: 21.02.2019). – Назва з екрана.

20. **Ткаченко, В. В.** Практики протидії плагіату в українських ВНЗ як складова академічної доброчесності / Ткаченко Валентина Володимирівна, Кожекіна Людмила Юрійвна, Денисюк Оксана Яківна // Вісн. Харків. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна. Серія: Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи / Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. – Харків, 2017. – Вип. 38. – С. 82–86. – Бібліогр.: 5 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhISD_2017_38_14 (дата звернення: 05.02.2019).

21. **Ульянов, О. І.** Самоплагіат у науковій сфері / О. І. Ульянов, Г. О. Ульянова // Південноукр. правн. часопис. – 2014. – № 4. – С. 216–218. – Бібліогр.: 13 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pupch_2014_4_67 (дата звернення: 05.02.2019).

22. **Ульянова, Г. О.** Психологічні особливості плагіату та його зв'язок з творчими здібностями особистості / Галина Олексіївна Ульянова // Наука і освіта. – 2017. – № 9. – С. 88–93. – Бібліогр.: 17 назв. – Текст статті доступний в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NiO_2017_9_15 (дата звернення: 05.02.2019).

23. **Bruteničová Kurhajcová, Ľ.** Plagiarism as a current problem / Ľubomíra Bruteničová Kurhajcová // Наук. вісн. Ужгород. нац. ун-ту. Серія:

Право. – 2017. – Вип. 43. – С. 96–101. – Текст статті доступний в Інтернеті: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2017_43\(1\)_25](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2017_43(1)_25) (дата звернення: 05.02.2019).

24. **The Fundamental Values of Academic Integrity** / International Center for Academic Integrity ; editor T. Fishman. – Second Edition. – Clemcon, [2014]. – 36 с. – Mode of access: <https://academicintegrity.org/wp-content/uploads/2017/12/Fundamental-Values-2014.pdf> (last access: 05.02.2019).